

УДК 657.445

JEL Classification: M21, M41

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.7\(40\).46-53](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.7(40).46-53)

Н.Ю. Головченко, доц., канд. екон. наук

О.О. Головченко, доц., канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Передумови одночасного використання двох методів оцінки вибуття товарних запасів в газотрейдингових компаніях

У статті системно розглянуті проблеми використання методу оцінки вибуття товарних запасів за методом середньозваженої собівартості на газотрейдингових компаніях. Визначена найбільш критична з них – викривлення оцінки запасів, що відбуваються в поточному місяці (місяці поставки) через усереднення їх собівартості з залишками природного газу, що знаходиться у природних газосховищах. Запропоновані методичні рекомендації з трансформації інформаційних підсистем обліку газотрейдингових компаній, що базуються на одночасному застосуванні двох методів оцінки вибуття товарних запасів природного газу: ідентифікованої собівартості одиниці запасів – для газу, що реалізується з природних газосховищ; середньозваженої собівартості – для інших товарних запасів газу.

оцінка запасів, товарні запаси, вибуття запасів, середньозважена собівартість, продаж нижче собівартості, природний газ

Н.Ю. Головченко, доц., канд. екон. наук

А.А. Головченко, доц., канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Предпосылки одновременного использования двух методов оценки выбытия товарных запасов в газотрейдинговых компаниях

В статье системно рассмотрены проблемы использования метода оценки выбытия товарных запасов методом средневзвешенной себестоимости на газотрейдинговых компаниях. Определена наиболее критическая из них – искажение оценки запасов, выбывающих в текущем месяце (месяце поставки) из-за усреднения их себестоимости с остатками природного газа, находящегося в природных газохранилищах. Предложены методические рекомендации по трансформации информационных подсистем учета газотрейдинговых компаний, основанные на одновременном применении двух методов оценки выбытия товарных запасов природного газа: идентифицированной себестоимости единицы запасов – для газа, реализуемого из природных газохранилищ; средневзвешенной себестоимости – для прочих товарных запасов газа.

оценка запасов, товарные запасы, выбытие запасов, средневзвешенная себестоимость, продажа ниже себестоимости, природный газ

Постановка проблеми. Значна волатильність на ринках енергетичних ресурсів, яка спостерігається протягом останніх років, особливо загострилась протягом 2021 року. За даними Української енергетичної біржі середньозважена ціна природного газу для потреб комерційних споживачів (крім населення) по всіх умовах оплати, з січня 2021 року по грудень 2021 року зросла з 7,92465 до 71,46738 тис. грн. за 1000 м³ [3]. Таким чином, за один рік зазначений енергетичний ресурс подорожчав більш ніж у 9 разів, здійснюючи серйозний фінансовий тиск на бюджети підприємств-споживачів природного газу, які використовують його у своїй комерційній діяльності.

Характерною особливістю ринку природного газу вважається те, що вартість газу суттєво зростає в зимовий період (період його масового споживання) та помітно здешевлюється влітку (коли споживання незначне).

Зважаючи на зазначені особливості ринку природного газу та особливо негативні тенденції останнього року, з метою протидії ціновим коливанням, все більш широкого розповсюдження набуває запит комерційних споживачів природного газу на

купівлю зазначеного ресурсу у природних газосховищах (природне сховище газу – ПСГ), що, в свою чергу, передбачає придбання значного (більшого за місячну потребу) обсягу природного газу, його тривале зберігання, підйом із ПСГ за вимогою клієнта – в період найбільших цін на зазначений природний ресурс на світових та вітчизняних товарних ринках. Відтак, значної актуальності набуває проблема адекватного, відокремленого обліку даного виду специфічних товарних запасів на газотрейдингових компаніях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Облік запасів, як один з найважливіших елементів побудови ефективного обліку, досить широко розглянутий у наукових працях багатьох вітчизняних вчених [1, с. 179-207; 2, с. 209-228; 4, с. 42-52; 7, с. 165-171; 14, с. 88-107]. Слід зазначити, що розглядаючи питання обліку запасів більшість авторів зосереджує свою увагу на розкритті окремих аспектів застосування Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [10] та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 «Запаси» [11]. А саме, на питаннях визнання запасів як активів, особливостей їх первісної оцінки та методів оцінки запасів при вибутті.

При вивченні методів оцінки запасів при їх вибутті, деякі вітчизняні вчені вірно акцентують увагу на потенційній можливості використання на одному підприємстві (в установі) одночасно декількох методів для оцінки вибуття різних за призначенням запасів [5; 6; 8; 15; 16]. Проте, зазначені автори обмежуються лише згадуванням про таку потенційну можливість, не обґрунтовуючи економічний сенс одночасного використання декількох методів оцінки запасів та прикладні аспекти такого організаційно-методичного рішення.

Постановка завдання. Метою цієї статті є формулювання основних переваг трансформації інформаційних підсистем обліку товарних запасів газотрейдингових компаній, в частині одночасного використання двох методів оцінки товарних запасів.

Виклад основного матеріалу. Діяльність підприємств з постачання природного газу (газотрейдингових підприємств) регулюється Законом України «Про ринок природного газу» [13] та Правилами постачання природного газу [12].

Згідно пп. 28 п. 1 ст. 1 Закону, постачання природного газу – господарська діяльність, що підлягає ліцензуванню і полягає в реалізації природного газу безпосередньо споживачам на підставі укладених з ними договорів [13]. Відтак, діяльність газотрейдингових компаній зосереджена на масовому продажі, масштаб яких визначається клієнтською базою конкретного постачальника (трейдера).

Важливою особливістю вітчизняного ринку природного газу є можливість клієнтів вільно обирати постачальників природного газу (пп. 3 п. 1 ст. 3 Закону [13]). Таким чином, клієнтська база конкретного трейдера перебуває в постійній динаміці та формується внаслідок двох протилежних процесів – залучення та відтоку. Найбільш важливими елементами залучення клієнтів є: ціна природного газу, умови розрахунків та рівень сервісу, що пропонується конкретним трейдером. Важливим елементом протидії відтоку клієнтів є система контролю відтоку та утримання клієнтів (через підвищення якості сервісу, надання знижок та додаткових економічних стимулів тощо).

Як видно з наведеного вище, найважливішою передумовою успішної трейдингової діяльності є ціна на природний ресурс, що продається. Відтак, ефективно організований облік товарних запасів, особливо в частині їх оцінки при вибутті (продажу) є важливим елементом досліджуваного бізнесу.

Методи оцінки запасів при вибутті (продажу) визначені в п. 16 НП(С)БО 9 «Запаси». Згідно зазначеного нормативного документу при відпуску запасів у продаж, їх оцінка здійснюється за одним з п'яти методів: ідентифікованої собівартості

відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу [10]. Для державного сектору, використовуються лише перші три методи оцінки вибуття запасів, які наведені нами вище (п. 4 розділу IV НП(С)БОДС 123 «Запаси» [11]).

Найбільшого розповсюдження у господарській практиці газотрейдингових компаній набув метод оцінки запасів при вибутті (продажу) за середньозваженою собівартістю. Даний метод оцінки товарних запасів є досить зручним з огляду на те, що протягом звітного місяця трейдером можуть закуповуватись різні партії природного ресурсу у різних оптових продавців. Оптовий продавець – суб'єкт господарювання, який реалізує природний газ постачальнику на підставі договору купівлі-продажу (пп. 39 п. 1 ст. 1 Закону [13]).

Газотрейдер, як правило, здійснює декілька операцій з купівлі природного ресурсу, що буде продаватись його клієнтам (існуючим та залученим) в звітному місяці (місяці поставки). Вартість кожної партії природного газу, що придбавається, визначається угодами, які укладаються між трейдером на його оптовими продавцями. Придбані партії сумарно формують середньозважену собівартість природного газу, який реалізовується у відповідному місяці поставки.

Вартість природного газу, який відпускається газотрейдерами їх клієнтам визначається діючими договорами. Згідно п. 4 статті 1 Правил [12], постачання природного газу здійснюється за цінами, що вільно встановлюються між постачальником (трейдером) та споживачем (клієнтом), крім випадків, передбачених законодавством України. Стосовно виключень щодо вільного ціноутворення, мова йде про «захищених споживачів» – населення, підприємства теплокомунерего, бюджетні установи тощо (пп. 10 п. 1 ст. 1 Закону [13]), адже придбання та продаж товарного ресурсу в таких ситуаціях відбувається по регульованих цінах.

Як наслідок при комерційному (нерегульованому) продажі в обліку трейдера можливі наступні дві ситуації:

- вартість проданого конкретному клієнту природного газу вище ніж середньозважена собівартість;
- вартість проданого конкретному клієнту природного газу нижче ніж середньозважена собівартість.

Перша ситуація є абсолютно доречною та відповідає економічному змісту будь-якої комерційної діяльності – отримання прибутку; друга ситуація повинна додатково розглядатись в контексті вимог п. 188. 1 Податкового кодексу України, яким передбачено, що база оподаткування операцій з постачання товарів/послуг не може бути нижче ціни придбання таких товарів/послуг [9].

Таким чином, у випадку застосування в обліку трейдера методу оцінки вибуття за середньозваженою собівартістю та реалізації природного газу конкретному клієнту за ціною нижче за середньозважену собівартість, можуть виникати податкові наслідки пов'язані з необхідністю донарахування податку на додану вартість.

Можливим шляхом виходу із зазначеної вище ситуації, деякі газотрейдери вважають застосування при оцінці вибуття (продажу) запасів методу ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів. Але, на нашу думку, такий підхід має ряд суттєвих недоліків, підтверджених господарською практикою інформаційних систем таких трейдерів, а саме застосування методу ідентифікованої собівартості передбачає необхідність:

- відокремлення в системі обліку окремих партій з придбання природного газу;
- прив'язку конкретних клієнтів під конкретну партію;

– виникнення в обліку значної кількості невеликих залишків партій, які не можуть бути прив'язані до конкретних споживачів та ін.

Отже, використання методу середньозваженої собівартості при оцінці вибуття (продажу) запасів природного газу протягом звітного місяця (місяця поставки), вважається нами безальтернативним навіть з урахуванням можливих податкових наслідків, пов'язаних із продажем окремих обсягів нижче середньозваженої собівартості.

У той же час, як відмічалось нами раніше, останнім часом в умовах значних коливань вартості природного ресурсу, що продається газотрейдинговими компаніями, значного розповсюдження набуває продаж природного газу з підземних газосховищ (ПСГ), як окремого продукту.

Будь-який споживач, який має вільні кошти на певну дату може інвестувати їх у запаси природного газу в ПСГ, зберігати зазначений ресурс протягом будь-якого часу та при потребі скористатись зазначеним ресурсом.

Аналіз ринку природного газу свідчить про те, що найбільш вдалим періодом для придбання природного газу в ПСГ є міжопалювальний (літній, «низький») період (травень-вересень), коли попит на природний газ та його вартість є найнижчими. Проте інколи купівля газу в ПСГ відбувається і в опалювальний (зимовий, «високий») період, внаслідок виникнення фінансової спроможності окремих споживачів, наприклад, аграріїв.

Застосування в високому сезоні методу середньозваженої собівартості до всіх залишків природного газу (тих, що купуються для поставки в поточному (дорогому) місяці та тих, що дешево куплені влітку в ПСГ завбачливими та фінансово спроможними клієнтами), в бухгалтерському обліку сформує наступні викривлення даних про запаси – завищення собівартості продажу газу з ПСГ та необхідність донарахування ПДВ. Дану ситуацію умовно представлено нами в табл. 1.

Таблиця 1 – Вплив дешевого газу ПСГ на середньозважену собівартість дорогого (високого) сезону

Вид ресурсу	Обсяг, 1000 м ³	Ціна придбання, грн./1000 м ³	Ціна продажу, грн./1000 м ³	Зниження ціни продажу відносно середньозваженої с/в, грн./1000 м ³
Природний газ для споживання в місяці поставки	1000	38 000	38 500	–
Газ в ПСГ	1000	5 000	5 000	– 16 500
Середньозважена с/в	2000	21 500	X	X

Джерело: складено авторами

І навпаки, у ситуації можливої купівлі газу в ПСГ в зимовий (умовно дорогий) період окремими клієнтами, застосування методу середньозваженої собівартості, призведе до того, що продаж дешевого газу влітку буде обтяжуватись високою ціною придбаного взимку газу ПСГ, що означатиме необхідність донарахування ПДВ клієнтам, які придбавають газ на поточний літній (умовно дешевий) місяць. Дану ситуацію представлено в табл. 2.

Таблиця 2 – Вплив дорогого газу ПСГ на середньозважену собівартість дешевого (низького) сезону

Вид ресурсу	Обсяг, 1000 м ³	Ціна придбання, грн./1000 м ³	Ціна продажу, грн./1000 м ³	Зниження ціни продажу відносно середньозваженої с/в, грн./1000 м ³
Природний газ для споживання в місяці поставки	1000	5 000	5000	– 25 000
Газ в ПСГ	1000	55 000	55 000	–
Середньозважена с/в	2000	30 000	X	X

Джерело: складено авторами

Наведені вище приклади свідчать про необхідність відокремлення газу ПСГ із розрахунку середньозваженої собівартості. Це, на наш погляд, можливо за допомогою застосування для даного виду ресурсу методу оцінки вибуття за ідентифікованою собівартістю. Підставами для такого відокремлення є наступні фактори:

- газ ПСГ купується для споживання в майбутньому (як правило, не в місяці покупки);
- газ ПСГ купується для споживання протягом тривалого часу (як правило, більше 1 місяця);
- на будь-яку дату балансу немає впевненості щодо періоду майбутнього відбору (споживання);
- собівартість купівлі газу ПСГ суттєво відрізняється від середньозваженої ціни природного газу, що купується в поточному місяці;
- газ ПСГ використовується (споживається) без залишку.

Для природного газу, який придбавається (оприбутковується) і споживається (реалізується) в одному місяці доречно використовувати метод середньозваженої собівартості. Як наслідок, пропонуємо одночасне використання газотрейдерів для різних за своїм змістом запасів природного газу наступних методів оцінки вибуття:

- ідентифікованої собівартості одиниці запасів – для газу з ПСГ;
- середньозваженої собівартості – для інших товарних запасів газу.

Даний підхід не заборонений діючими стандартами бухгалтерського обліку та широко підтримується цілим рядом вітчизняних вчених та практиків [5; 6; 8; 15; 16].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проблема обґрунтування передумов та економічних наслідків одночасного використання двох методів оцінки вибуття товарних запасів в газотрейдингових компаніях є комплексною, оскільки вона системно пов'язана з оподаткуванням операцій з продажу зазначеного природного ресурсу податком на додану вартість.

Сформульовані конкретні практичні рекомендації з трансформації інформаційних підсистем обліку газотрейдингових компаній, засновані на одночасному застосуванні двох методів оцінки вибуття товарних запасів (природного газу): ідентифікованої собівартості одиниці запасів – для газу, що реалізується з природних газосховищ; середньозваженої собівартості – для інших товарних запасів газу. Важливим елементом імплементації зазначених методичних рекомендацій є їх чітке формулювання в наказах про облікову політику конкретних газотрейдингових підприємств.

Подальші дослідження варто, на наш погляд, зосередити на вивченні економічної доцільності та технічної можливості запровадження тотального

використання методу ідентифікованої собівартості одиниці запасів в даному бізнесі. Це матиме як результат, максимальне уникнення не виправданих ситуацій продажу нижче ціни придбання та донарахування додаткового податку на додану вартість в умовах обмеженої маржинальності даного ринку.

Список літератури

1. Бруханський Р.Ф. Бухгалтерський облік: підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 480 с.
2. Давидюк Т.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Харків: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 392 с.
3. Інформація про середньозважені ціни на природний газ (за результатами електронних біржових торгів на Українській енергетичній біржі). URL: <https://www.ueex.com.ua/exchange-quotations/natural-gas/medium-and-long-term-market/#data-filter> (дата звернення 10.12.2021).
4. Кірдіна О.Г. Облік у торгівлі: конспект лекцій. Харків: УкрДУЗТ, 2017. 113 с.
5. Крот Ю. Оцінка вибуття запасів: який метод застосовувати. Бюджетна бухгалтерія. 2015. № 13. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2015/april/issue-13/article-7005.html> (дата звернення 10.12.2021).
6. Лівощко Т.В., Лісняк О.Л. Вплив методу оцінки вибуття запасів на витрати бюджетних установ у сфері медицини. *Ефективна економіка*. 2018. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/46.pdf (дата звернення 10.12.2021).
7. Максимова В.Ф. Бухгалтерський облік: підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.050100 «Облік і аудит». Одеса: ОНЕУ, 2012. 670 с.
8. Методичні рекомендації по вдосконаленню методів оцінки вибуття виробничих запасів в системі прийняття управлінських рішень в сільськогосподарських підприємствах. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/metodichni-rekomendacii-po-vdoskonalennyu-metodiv-ocinki-vibuttya-virobnichih-zapasiv-v-sistemi-priyuyatya-upravlinskih-rishen-v-silskogospodarskih-pidpriemstvah.html> (дата звернення 10.12.2021).
9. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 10.12.2021).
10. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20 жов. 1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення 10.12.2021).
11. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 12 жов. 2010 р. № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1019-10#Text> (дата звернення 10.12.2021).
12. Про затвердження Правил постачання природного газу: Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 30 вер. 2015 р. № 2496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1382-15#Text> (дата звернення 10.12.2021).
13. Про ринок природного газу: Закон України від 09 квіт. 2015 р. № 329-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text> (дата звернення 10.12.2021).
14. Скоробагатова Н.С. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 248 с.
15. Циган Р.М., Дідур С.В., Назаренко К.І. Особливості організації обліку виробничих запасів та їх оцінка в системі бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/103.pdf (дата звернення 10.12.2021).
16. Чалюк П.В., Швейкіна Л.В., Чаплигіна Л.В. Бухгалтерський облік в 2 частинах. Розділ 7.2. Методи оцінки запасів при їх вибутті. Вінницький національний технічний університет. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/16chalyuk_buhgalterskyj_oblik_2_chastyny/buhg_1/72.htm (дата звернення 10.12.2021).

References

1. Brukhanskiy, R.F. (2016). *Bukhhalterskyi oblik [Accounting]*. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
2. Davydiuk, T.V. (2016). *Bukhhalterskyi oblik [Accounting]*. Kharkiv: Vydavnychiy dim «Helvetyka» [in Ukrainian].
3. Informatsiia pro serednozvazheni tsyny na pryrodnyi haz (za rezultatamy elektronnykh birzhovykh torhiv na Ukrainskii enerhetychnii birzhi). [Information on weighted average prices for natural gas (according to the results of electronic exchange trading on Ukrainian Energy Exchange)]. *www.ueex.com.ua*. Retrieved from <https://www.ueex.com.ua/exchange-quotations/natural-gas/medium-and-long-term-market/#data->

- filter [in Ukrainian].
4. Kirdina, O.H. (2017). *Oblik u torhivli [Accounting in trading]*. Kharkiv: UkrDUZT [in Ukrainian].
  5. Krot, Y. (2015). Otsinka vybuttia zapasiv: yakiy metod zastosoovuvaty [Estimation of inventory disposal: what method to use]. *Biudzhetsna bukhhalteriiia – Budget accounting*, 13. Retrieved from <https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2015/april/issue-13/article-7005.html> [in Ukrainian].
  6. Livoshko, T.V. & Lisniak, O.L. (2018). Vplyv metodu otsinky vybuttia zapasiv na vytraty biudzhetykh ustanov u sferi medytsyny [Influence of the method of estimating the disposal of stocks on the costs of budgetary institutions in the field of medicine]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 7. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/46.pdf [in Ukrainian].
  7. Maksimova, V.F. (2012). *Bukhhalterskyi oblik: pidruchnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv spetsialnosti 6.050100 «Oblik i audyt» [Accounting: textbook for students of higher education institutions majoring in 6.050100 “Accounting and Auditing”]*. Odesa: ONEU [in Ukrainian].
  8. Metodichni rekomendatsii po vdoskonalenniu metodiv otsinky vybuttia vyrobnychyykh zapasiv v systemi pryiniattia upravlinskykh rishen v silskohospodarskykh pidpriemstvakh [Methodical recommendations for improving the methods of assessing the disposal of inventories in the system of management decisions in agricultural enterprises]. Natsionalnyi naukovyi tsentr «Instytut ahramoi ekonomiky» UAAN. *magazine.faaf.org.ua*. Retrieved from <http://magazine.faaf.org.ua/metodichni-rekomendacii-po-vdoskonalenniu-metodiv-ocinki-vibuttya-virobnichih-zapasiv-v-sistemi-priynyattya-upravlinskih-rishen-v-silskogospodarskih-pidpriemstvakh.html>.
  9. Podatkovi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 02 hrudnia 2010 roku № 2755-VI [Tax Code of Ukraine of December 02, 2010 № 2755-VI]. *zakon.rada.gov.ua/laws*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
  10. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Natsionalnogo polozhennia (standartu) bukhhalterskoho obliku 9 «Zapasy» vid 20 zhovtnia 1999 roku № 246 [Order of the Ministry of Finance of Ukraine “On approval of the National regulation (standard) of accounting 9 “Inventories” of October 20, 1999 № 246]. *zakon.rada.gov.ua/laws*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> [in Ukrainian].
  11. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Natsionalnogo polozhennia (standartu) bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori 123 «Zapasy» vid 12 zhovtnia 2010 roku № 1202 [Order of the Ministry of Finance of Ukraine “On approval of the National regulation (standard) of accounting in the public sector 123 “Inventories” of October 12, 2010 № 1202]. *zakon.rada.gov.ua/laws*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1019-10#Text> [in Ukrainian].
  12. Postanova Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferakh enerhetyky ta komunalnykh posluh «Pro zatverdzhennia Pravyl postachannia pryrodnoho hazu» vid 30 veresnia 2015 roku № 2496 [Natural Gas Supply Rules of September 30, 2015 N 2496]. *zakon.rada.gov.ua/laws*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1382-15#Text> [in Ukrainian].
  13. Zakon Ukrainy «Pro rynek pryrodnoho hazu» vid 09 kvitnia 2015 roku № 329-VIII [Law of Ukraine of April 09, 2015 N 329-VIII “About natural gas market”]. *zakon.rada.gov.ua/laws*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text> [in Ukrainian].
  14. Skorobahatova, N.J. (2017). *Bukhhalterskyi oblik: navchalnyi posibnyk [Accounting: tutorial]*. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskho [in Ukrainian].
  15. Tsyhan, R.M., Didur, S.V. & Nazarenko, K.I. (2018). Osoblyvosti orhanizatsii obliku vyrobnychyykh zapasiv ta yikh otsinka v systemi bukhhalterskoho obliku [Features of the organization of inventory accounting and their evaluation in the accounting system]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 11. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/103.pdf [in Ukrainian].
  16. Chaliuk, P.V., Shveikina, L.V. & Chaplyhina, L.V. Bukhhalterskyi oblik v 2 chastynakh. Rozdil 7.2. Metody otsinky zapasiv pry yikh vybutti [Accounting in 2 parts/ Section 7.2. Methods of estimating stocks at their disposal]. Vinnytskyi natsionalnyi tekhnichniy universytet. *web.posibnyky.vntu.edu.ua*. Retrieved from https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/16chalyuk_buhgalterskyj_oblik_2_chastyny/buhg_1/72.htm [in Ukrainian].

Nataliia Holovchenko, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Oleksandr Holovchenko, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Prerequisites for Simultaneous Use of Two Methods of Valuation of Inventory Disposal in Gas Trading Companies

The purpose of this article is to formulate the main advantages of transformation of information subsystems of accounting of commodity stocks of gas trading companies, in terms of simultaneous use of two methods of evaluation of commodity stocks.

This publication raised an important problem of justifying the preconditions and economic consequences of the simultaneous use of two methods for assessing the withdrawal of commodity stocks in gas trading companies. This problem is systematically related to the taxation of operations for the sale of this natural resource by value-added tax.

The article notes that when applying the method of weighted average cost of withdrawal of stocks, the cost of acquiring natural gas, which is sold by a gas trader from underground storages, significantly distorts the accounting data of such a trader and leads to additional taxation.

As a result, we formulated specific practical recommendations for the transformation of information subsystems of gas trading companies accounting, based on the simultaneous use of two methods for assessing the withdrawal of commodity reserves (natural gas): the identified cost of a unit of reserves – for gas sold from natural gas storages; weighted average cost – for other commodity gas reserves. This approach is not prohibited by current accounting standards and is widely supported by a number of domestic scientists and practitioners. Additionally, it is noted that an important element of the implementation of these methodological recommendations is their clear wording in the orders on the accounting policy of certain gas trading enterprises.

Further research in the proposed direction is proposed to focus on studying the economic effect and technical possibility of introducing a total use of the method of identifiable cost of a unit of stock in this kind of business. This will result in the maximum avoidance of unjustified sales situations below the purchase price and additional charge of additional value added tax under the conditions of limited margin of this market.

stock valuation, commodity stocks, withdrawal of stocks, weighted average cost, sale below cost, natural gas

Одержано (Received) 14.12.2021

Прорецензовано (Reviewed) 17.12.2021

Прийнято до друку (Approved) 20.12.2021

УДК 65.012.8

JEL Classification: J31, M21, O31, O38

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.7\(40\).53-61](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.7(40).53-61)

Т.І. Грінка, доц., канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Методичні аспекти діагностування обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства

У статті обґрунтована потреба розвитку оптимального методичного інструментарію діагностування стану обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства. Проведений аналіз дозволив визначити різноманіття методик, що передбачало перегляд традиційних підходів до методичних аспектів діагностування роботи цієї системи. На основі узагальнення різних способів та прийомів, методів, підходів запропонована гнучка методична процедура оцінювання стану обліково-аналітичного забезпечення в площині ефективного прийняття управлінських рішень та посилення економічної безпеки підприємства.

методики оцінки, обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства, діагностування, методичні прийоми, підходи, методи, інструменти

Т.І.Грінка, доц., канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Методические аспекты диагностики учетно-аналитического обеспечения экономической безопасности предприятия

В статье обоснована необходимость разработки оптимального методического инструментария диагностики состояния учетно-аналитического обеспечения экономической безопасности предприятия. Проведенный анализ позволил определить множество методик, что предусматривало изучение традиционных подходов методических аспектов диагностики работы этой системы. На основе обобщения разнообразных способов и приемов, методов, подходов предложена гибкая методическая процедура оценивания состояния учетно-аналитического обеспечения в контексте эффективного принятия управленческих решений и укрепления экономической безопасности предприятия.

методики оценки, учетно-аналитическое обеспечение экономической безопасности предприятия, диагностика, методические приемы, подходы, методы, инструменты